

Чи треба бути лінгвістом студентів НТУ «ХПІ»?

[В. Євстратов, професор кафедри обробки металів тиском]

#20-21 от 30.10.2007

Лікнеп* для інженера

У червні 2007 року відбувся черговий захист бакалаврів. Технічним боком виконаних проєктів Державна екзаменаційна комісія в цілому задоволена. Але під час захисту, коли я задавав запитання з приводу визначення деяких понять, їх написання та вимови, бачив в очах окремих своїх вихованців подив. А одна з розкутих студенток на моє запитання навіть відповіла: «Шановний пане професоре! Ми – НЕ лінгвісти!!!» Так вона висловила думку тих бакалаврів, які вважають, що їм треба добре знати лише техніку, а я, окрім техніки, вимагаю ще й знання вербальних мов (не тільки державної, але й російської та англійської).

Курс «Вступ до спеціальності» я починаю з тестів, один з яких – знання абетки, азбуки та alphabet'y. Далі вимагаю вести особистий тримовний тлумачний словник (ОТТС) зі спеціальності. До словника студент має вносити усі поняття й терміни, смисл яких йому або невідомий зовсім, або відомий приблизно. На жаль, багато хто із студентів дуже формально ставиться до ведення ОТТС. Але я глибоко переконаний у тому, що технічне мислення студента залежить також і від того, наскільки він ясно уявляє предмет обговорення або творчості, наскільки точно він розуміє кожне слово, кожен термін.

На превеликий жаль, сучасна школа не дає своїм вихованцям твердих навичок роботи зі словом. Тому на запитання: «Що означає Пі?» – дуже часто отримую відповідь: «Пі дорівнює 3,14». Студент не усвідомлює СУТІ запитання: я ж запитую не про те, чому дорівнює Пі, а про те, що таке Пі за визначенням.

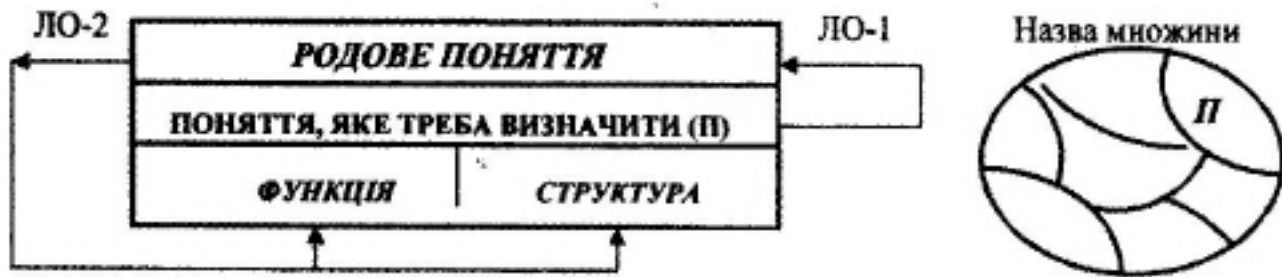
Щоб відповідь на запитання була правильною, вона має відповідати трьом умовам.

По-перше, відповідь має починатись з тих ключових слів, якими закінчується запитання. По-друге, відповідь має бути дана саме на те запитання, яке поставив викладач (або будь-хто). Бо інакше виходить: я йому про Хому, а він мені про Ярему. По-третє, відповідь має спиратись на наукову основу. Коли запитання формулюється, наприклад, так: «Як відомо, лінкор зроблений з товстої броні, яка набагато щільніша за воду. То чому ж металевий лінкор не потопав, а плаває?» – відповідь має бути такою: «Металевий лінкор не потопав, а плаває (ключові слова запитання!) тому що, у відповідності із законом Архімеда (наукова основа!) ...»

У курсі «Вступ до спеціальності» я даю тест словника. На запитання: «Дайте визначення поняття УЧИТЕЛЬ» досить часто отримую відповідь: «Це людина, яка чомусь навчає».

На запитання: «Дайте визначення поняття ПІДРУЧНИК» досить часто отримую відповідь: «Це книга, яку видають учням у школі». Такі відповіді свідчать про безпорадність студента, його повне нерозуміння того, як саме утворюються поняття та терміни.

Я даю студентам таку просту схему визначення будь-якого поняття.

Щоб скористатись цією схемою, треба виконати дві логічні операції: ЛО-1 – узагальнення та ЛО-2 – конкретизацію. Узагальнення полягає в наступному: ми формуємо певну множину об'єктів, які мають спільні риси з тим об'єктом, що ми маємо як поняття, яке треба визначити. Нехай, наприклад, нам треба визначити таке поняття, як годинник. У множину, яка показана праворуч овалом, записуємо замість П годинник. Далі до цієї множини записуємо предмети, які мають із множиною П спільні риси. Наприклад, ми можемо записати туди: лінійку, амперметр, термометр тощо. Усі ці предмети щось вимірюють. Отже, з ЛО-1 витікає назва множини (родове поняття) – вимірювальні прилади. Так ми отримуємо першу частину визначення: годинник – це вимірювальний прилад.

Далі виконуємо другу логічну операцію ЛО-2 – конкретизацію, тобто, визначаємо, чим же саме годинник відрізняється від тих вимірювальних приладів, які включені у множину. Для цього треба визначити функцію та структуру годинника. Функція годинника – вимірювати час, а не відстань, силу току, чи температуру (як лінійка, амперметр, термометр). А структура годинника завжди включає механізм (він може бути механічним або електронним), пристрій для показу часу (циферблат із стрілками або електронне табло), а також корпус, де розміщуються усі ці частини. Отже, користуючись показаною вище схемою, можна дати таке визначення: годинник це такий вимірювальний прилад, який призначений для показування (вимірювання) часу і складається з трьох основних частин: механізму, пристрою для показу часу, корпусу. Зауважимо, що для деяких понять у схемі визначення може не бути або функції (як у визначенні П₁), або структури.

Запропонована схема може бути використана для визначення будь-яких понять, з якими студент має справи у своїх навчальних дисциплінах.

Усе це не є лінгвістика. Це є елементарна вимога, якій має відповідати людина, що отримала атестат зрілості. Ці знання мають бути у кожного студента, особливо студента технічного вузу, бо інженер, який не здатний визначити елементарних понять, не може вирішувати серйозних творчих задач.

Щодо знання мов, то мушу сказати наступне. Я поділяю точку зору древніх, які казали: «Людина стільки разів людина, скільки мов вона знає». Сьогодні молода людина, яка є громадянином України, зобов'язана досконало знати державну мову. Крім того, щоб бути успішним у своїй роботі, треба знати російську мову, а також іноземну (бажано англійську). Крім того, треба володіти математичною, графічною, хімічною мовами.

Додам, що культурна людина зобов'язана знати правильне написання та вимову розповсюджених слів. Культура мовлення визначає загальну культуру людини. На жаль, студенти цього не усвідомлюють і досить часто запитують: «Ну, яка різниця, де поставити

наголос, чи де поставити кому?». Різниця є! І вона суттєва. Ось два характерних приклади. Була у мене студентка на прізвище Ворона́. Коли її називали Ворона, вона ображалась. Приклад другий – я кажу: «Ребята! Давайте передохне́м. Ребята! Давайте передо́хнем!» Ці приклади завжди викликають бурхливий сміх.

Приклади про ціну місця коми добре відомі (Казнить, нельзя помиловать! Казнить нельзя, помиловать!). Приклади неналежного написання – також.

Дуже прикро, коли знаний урядовець пише «проФФесор», член Верховної Ради промовляє «квартал», а студент свою колежанку називає «тьолкою». Для культурної людини це абсолютно неприпустимо. Але ж це зовсім не те, що зветься лінгвістикою!

В. Євстратов, професор кафедри обробки металів тиском, доктор технічних наук, академік УАН.

Лікнеп* – ліквідація неписьменності.